

ביאורים

הדיבור על האמונה בביאת המשיח ועל הציפייה לו, שגורים מאוד על לשוננו. הנטייה הטבעית שלנו היא 'שיהיה כבר טוב', אנו כמהים למציאות טובה יותר ומושלמת יותר מזו הקיימת, וכן להתגלות מלכות ה' בעולם. זו הסיבה שאנו מצפים בכליון עיניים לביאתו של המשיח, ומוזכרים זאת לעיתים קרובות.

ציפייה זו לעיתים גורמת לנו אכזבה. פעם אחר פעם אנו מצפים ומחכים, והמשיח מתעכב. עד כדי כך שהיו כאלה שלאחר ציפייה ארוכה ואכזבה התיאשו מביאתו.

המהר"ל עוסק כאן במהותם של הימים שלאחר ביאת המשיח. מלך המשיח מבטא את גילוי מלכות ה' בעולם בסופו של התהליך הארוך. לאחר שהעולם זכה להתקדם ולהתעלות במשך יותר מארבעת אלפים שנה מגיע הזמן הראוי למלכותו של המשיח שהוא 'שיא' מסוים של העולם. כל עוד העולם לא הגיע אל היעד שאליו הוא אמור להגיע אין הוא ראוי לבואו של משיח. ארבעת אלפים השנים הראשונות של העולם מיועדות לעשייה ולהתקדמות של העולם אל עבר המטרות שאותן קבע לו הבורא. אלפיים השנים האחרונות אמורות להיות אלו שבהן יבוא המשיח. שנים אלה הן השנים שבהן העולם מגיע אל ייעודו, ובהן הקב"ה ממליך את המשיח. מראש הוגדר שהמועד של ביאת המשיח יגיע במהלך אלפיים השנים הללו, אך ייתכן שהזמן המדויק יגיע בתחילת התקופה וייתכן שבסופה. הדבר תלוי בנו, עד כמה נזכה לקדם את העולם ולהביאו אל יעדו. ככל שנזכה לקדם אותו יותר, כך ימות המשיח יגיעו מהר יותר.

העובדה שהעולם מתקדם לכיוון יעד מוגדר, שהשגתו תביא את המשיח, מעניקה לנו הרבה יותר רוגע והבנה שעבודת ה' שלנו מקדמת אותנו אל יעד זה.

הדבר דומה למסלול ריצה ארוך ומפרך, שתחילתו וסופו הוגדרו מראש. כל עוד הרצים בו מבינים שהמסלול המתוכנן טרם הסתיים, הם אינם כועסים או מאוכזבים מכך שטרם הגיעו אל היעד, גם אם קשה להם מאוד, שהרי הם יודעים שיש לריצה שלהם יעד שהוגדר מראש, ובכל מאמץ שעושים לצעוד צעד נוסף הם מתקדמים אליו.

הרחבות

• מתי צריך להגיע המשיח

זמן הפְּשֵׁר לְזֶה שְׂיָבֹא הַמְּשִׁיחַ. המהר"ל מסביר שאין כוונת חז"ל באומרו 'ב' אלפים משיח' שהמשיח יבוא בתחילת שנים אלו, אלא שבזמן זה יכול המשיח לבוא. בדומה לכך מבאר גם רבי יצחק אברבנאל: "ובעלי ריבנו (הנוצרים) הוכיחו שתהיה ביאת המשיח בסוף האלף הרביעי ומשיחיו ב' האלפים האחרונים כולם אחר ביאתו. כיון שנאמר בברייתא "ושני אלפים ימות המשיח" ושלא יתכן לומר שיבוא המשיח בתוך ב' האלפים האחרונים ההם באיזה זמן מהם, לפי שאם היה כן לא היו ב' האלפים האחרונים בעניינם שנים לשני האלפים הראשונים ולא לאמצעים (ששניהם היו מתחילתם ועד סופם)". אחת מהוכחותיו שאין לומר כן היא מפני שחז"ל עצמם התבטאו נגד חישוב הקץ ואמרו: "תפח עצמן של מחשבי קיצין" [סנהדרין ז:ז]. כיצד ייתכן שכאן קצב לנו התנא את זמן ביאתו? ועל כן מבאר שהיה מקובל אצל חז"ל בעניין ביאת המשיח שלושה זמנים: 'הא' גבול זמן המנע בואו, והוא הזמן שתעמוד האומה בגלות בחיוב והכרח... והב' גבול זמן אפשרות בואו... שתהיה באפשרות ביאת המשיח, אם יזכו ישראל בתשובה ובמעשים טובים יבוא משיח ואם לא יזכו תתאחר ביאתו עד תום גבול כל אותו הזמן האפשרי. והג' גבול זמן חיוב בואו והיא העת המוגבלת שנגזרה מלפניו יתברך שלא תעבור שלא יבא בו אלא שעל כל פנים יבא ולא יאחר". [ישועות משיחו א, א].

זמן: ב' אלפים ימי המשיח, רוצה לומר שהם מיחדים למשיח, אבל קדם לכן אי אפשר שיבוא המשיח בשום אופן, 'בכל תשובה ומעשים טובים בעולם. רק באלו ב' אלפים אחרונים הם ימי המשיח. שהזמן האחרון הוא מיחד אל ביאת המשיח, ובתוך אלו ב' אלפים שנה זמן הפְּשֵׁר לְזֶה שְׂיָבֹא הַמְּשִׁיחַ*. הנה התבאר לך שהזמן אשר הוא מיחד למשיח, שיהיה מאחד את הכל, הוא באחרית הימים, שהוא השלמות ימי עולם. ואם כן, לא יקשה אם כל כך מעכבין עקבות המשיח, מפני שהזמן אשר ראוי לו הוא באחרון מן הזמן, והוא מיחד אליו, ודבר בעתו מה טוב (משלי טו, כג). ולא אמרו: ב' אלפים ימות המשיח, רק לענין זה, שאפשר לבוא מלך המשיח באלו ב' אלפים. והינו דקאמר: שני אלפים ימות המשיח, ולא אמרו, שני אלפים מלכות המשיח, ולמה תלה זה בימים, אבל מפני כי רוצה לומר, כי שני אלפים הם הימים שאפשר לבוא בהם המשיח, כי כבר הוא חלק האחרון מן שלשה חלקים, שראוי שיבוא המשיח בחלק האחרון מימי העולם. ואם ישאל זכים זכות גדול מאד אפשר שיבוא המשיח בתחלת חלק האחרון מימי העולם, אבל אם אינם זכים זכות גדול, אינו בא רק בזמן שלו, שהוא זמנו המיוחד לו ומוכן לו ביותר, כמו שאמרנו למעלה. וכאשר תדקדק ותבין דברים אלו, יוסר מעליך חרפת המחקרפים עקבות המשיח, וישמח לבך בדברים אלו, בדברים אשר אמרנו. וכלם הם ברורים ואמתיים לכל איש משפיל. ועוד יתבאר בפסקים שלפנינו בענין אריכות הגלות, והם גם כן דברים של אמת.

אלפיים משיח
- הזמן המיועד
לביאת המשיח
ועיקרם בסופם

וכן אלפיים שנות משיח, רצונם לומר, שאלו שנים בהן ראוי לבוא המשיח, וקודם להן לא יתכן בשום פנים שיבוא המשיח,¹ אפילו יעשו ישראל תשובה ומעשים טובים. רק אלפיים השנים האחרונות ראיות להיות ימי המשיח, ובתוך אלפיים השנים הללו, הזמן האחרון, הוא הראוי לביאת המשיח. אם כן התבאר, שהזמן הראוי לביאת המשיח, שהוא המאחד את כל הבריאה, הוא בסוף הימים, שנשלמים ימי העולם. אם כך אין להקשות על עיכוב ימי המשיח, לפי שראוי שיבוא רק בסוף הזמן, שזה הזמן הראוי לו, ודבר בעיתו מה טוב. מה שאמרו שני אלפים ימות המשיח, אין הכוונה שכל התקופה היא תקופת משיח, אלא שבתוך התקופה הזו יש אפשרות שיבוא המשיח. לכן אמרו שני אלפים ימות המשיח, ולא שני אלפים מלכות המשיח. תקופה זו נקראת ימות המשיח, ללמד שאלו ימים בהם אפשר שיבוא המשיח. שנים אלו הם החלק האחרון של ימות העולם שבהם יבוא המשיח, אך אינם מלכות המשיח, כי לא בהכרח שבכל התקופה הזו תתגלה מלכותו. אם לישראל תהיה זכות גדולה, הם יזכו שהמשיח יתגלה בתחילת אלפיים השנים הללו. אם לא תהיה להם זכות גדולה, המשיח יתגלה בזמן הראוי והמוכן לכך. אם תדקדק בדברים שאמרנו, וחסר ממך חרפת הגויים,² המחרפים אותנו על התעכבות גילוי המשיח, וישמח לבך בדברים שאמרנו. כל מה שאמרנו ברור ואמיתי לאיש משכיל. בהמשך יתבאר עוד בענין אריכות הגלות וגם מה שיתבאר הם דברים אמיתיים.

הקדמה

לא מעט פעמים, אם זה בלימוד, בתפילה או סתם בשיחת חברים יוצא לנו לעסוק בנושא ביאת המשיח ובמציאות הנפלאה שתהיה בעולם מיד אחרי ביאתו. אנו יודעים שתקופה זו תהיה מאושרת ושמחה, אך איננו יודעים לפרט מה בדיוק יתרחש בה. לעיתים, אנו לוקחים את מאמרי חז"ל בעניין זה ומנסים לדמיין מציאות שאינה מוכרת לנו בכדי להבין מעט מה עתיד לקרות אז, אך לא תמיד הדבר עולה בידינו. הסיבה לכך היא שמדובר על מציאות רוחנית אחרת לגמרי, שאיננו רגילים לחוש אותה בחיינו בעולם הזה.

בפרק זה עוסק המהר"ל בהרחבה בפער המשמעותי שבין התקופה העתידית לבין ימינו. הוא מלמד אותנו שהפער בין העולם הרוחני העתידי לבין העולם שאנו מכירים הוא פער גדול. מושגי החומר שאותם אנו חיים בעולם הזה, אינם המושגים הרוחניים השייכים לעולם שאחרי ביאת המשיח. מעל לעולם האנושי החומרי, קיימת מציאות מושלמת, מציאות רוחנית עליונה והיא זו שתצא אל הפועל בימות המשיח.

דברים אלו יוצרים פרספקטיבה אחרת על דברי חז"ל, ומסבירים לנו את היחס הנכון לעולם הרוחני העתידי. הם מאפשרים להתבונן בעמקות ובאורך רוח על תופעות רבות שיקרו טרם הגעתו של המשיח. המהר"ל מלמד אותנו שיצירת העולם החדש, טומנת בחובה את הריסת המציאות הקודמת אליו. ממילא, מובן שיתרחשו גם תופעות קשות וכואבות, אך הן אינן סתם אוסף של מקרים טראגיים, אלא שייכות לסדר ההופעה של המשיח וליצירת העולם הרוחני החדש. התבוננות זו בונה בתוכנו את ההבנה שגם התופעות הקשות הן אבני דרך בעלייה ובבניין.

ביאורים

הרבה פעמים אנו מזכירים בדברינו את הציפייה לגאולה העתידה. אנו יודעים שהנביאים הבטיחו לנו שעתידם של עם ישראל יהיה טוב ומושלם, זוכרים שמובטחים לנו גאולת עם ישראל ושיבתו לארצו, ביאת המשיח ובניין המקדש וכדומה.

אנו רגילים למצב שבו לקראת דבר טוב מתרחש תהליך חיובי של התפתחות. לפני שאדם אוכל פרי טעים ועסיסי, הוא יכול לחזות בצמיחה הנפלאה של הפרי, איך שלב אחרי שלב הוא גדל ומתפתח.

דווקא בגלל זה כשאנו מתבוננים בדברי חז"ל על התקופה שקודם ביאת המשיח, אנו תמהים מאוד על גודל הנפילות שאמרו לנו חז"ל שיהיו בתקופה זו. לפי תיאורם של חז"ל במקום שיהיה שגשוג גדול ועלייה רוחנית וגשמית בכל התקופה הקודמת לגאולה, תהיה התפרקות גדולה, נפילות וסבל גדול. דבר זה מביא אותנו לתמוה מדוע התהליך המתואר לעיל הוא הפוך? האם לא הגיוני יותר שהתקופה שלפני הגאולה תהיה תקופה של עלייה מתמדת? עם שאלה זו יתמודד המהר"ל בהמשך.

פרק לב

נושא הפרק: המשיח - הוויה חדשה בישראל

כָּל הַוְיָה שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַיָּא מִתְהַוֶּה מִקְצֵת אַחַר מִקְצֵת, כְּמוֹ שֶׁתְּרָאָה בְּכָל הַיּוֹת צְמֻחִים וּבְעֵלֵי חַיִּים, שֶׁמִּתְהַוֶּים מִקְצֵת אַחַר מִקְצֵת. וּמַעֲתָה יֵשׁ לָךְ לְשֵׂאל הַסֶּבֶה שֶׁתְּרָאָה בְּעֵנֶיךָ הַגְּלוּת הַפֶּךָ זֶה. שֶׁקֶדֶם וְסָמוּךְ לְבִיאת הַגּוֹאֵל נִרְאָה שְׁפִלוּת יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִמּוֹה שֶׁהָיָה כְּבָר, הֵן מִצַּד שְׁפִלוּתָם בְּעֵצְמָם, שֶׁכִּמְעַט נִשְׁתַּכְּחָה תוֹרָה, וְאֵין גְּדֻלָּה בְּיִשְׂרָאֵל. וְהֵן מִדּוּדֵים וּשְׁפִלִים וּבְזוּיִים בֵּין הָאֲמוֹת מְאֹד מְאֹד, כָּל שְׁעָה יוֹתֵר מִמּוֹה שֶׁהָיָה. וְדָבָר זֶה שֶׁאֵלָה גְּדוּלָּה.

מצב ישראל
סמוך לביאת
המשיח מנוגד
לטבע

כל דבר המתהווה בעולם מתפתח שלב אחר שלב, כמו שניתן לראות בהתהוות הצמחים ובעלי החיים, שהתהוותם היא התפתחות שלב אחר שלב. לאור זאת יש לשאול, מדוע בענין גאולת ישראל התהליך הפוך, שבסוף גלותם, סמוך לביאת הגואל, ישראל נמצאים בשפלות הגדולה ביותר, יותר מכל מה שהיו קודם לכן. שפלות זו היא בכמה מישורים, הן מצד עצמם, שכמעט נשכחה מהם התורה, הן מצד הגדולה שלא נמצאת בהם, והן מצד האומות, שהם מדוכאים, מושפלים ובזויים מאוד מאוד ביניהן, וכל שעה מצבם מחמיר. שאלה זו היא שאלה נכבדה.

ביאורים

מעבר ממצב למצב הוא תהליך לא קל. כל אחד מאיתנו מכיר את התחושה שבעזיבת דבר שהיינו עסוקים בו ומעבר למצב חדש. כך בהרבה מעברים בחיי האדם - מעבר דירה, שינוי מקום לימודים, נישואין וקבלת מקום עבודה חדש. אפילו אם מקום המגורים החדש מוצלח יותר, מקום הלימודים החדש נקבע על פי הגיל או התואר המתאימים, הנישואין מאושרים, ומקום העבודה החדש מעניין ומהווה מקור פרנסה טוב יותר, עדיין המעבר אינו פשוט לנו. מעבר לקשיי ההסתגלות שיוצרת מציאות חדשה, קשה לנו להתנתק מהמציאות הקודמת שחינו וחוינו אותה, גם אם אנו הולכים לקראת משהו טוב יותר.

אם הדבר נכון לגבי המעברים הקטנים בחיינו, על אחת כמה וכמה הוא נכון לגבי המעברים הגדולים שהעולם עובר.

המהר"ל שאל בפתחת הפרק כיצד ייתכן שדווקא לקראת הגאולה של עם ישראל מתגברים הצרות והקשיים. בדבריו כאן הוא מסביר שהתחדשות של הוויה, התחדשות של מציאות חדשה, הוא דבר לא פשוט. המשלים שפתחנו בהם המבטאים את הקושי שאנו חשים בחיינו בעת שינוי ומעבר, יסייעו לנו קצת להבין יותר עד כמה משמעותי מעבר בין שתי מציאויות כה שונות. הקב"ה מנהיג את עולמו באופן כזה שהמציאות החדשה צומחת מתוך חורבות המציאות הקודמת, לכן עם ההתקרבות לשלב הגאולה, התחדשות הוויה החדשה גורמת לנפילה גדולה של מה שקדם לה. המציאות של ימות המשיח היא כה שונה, עד שאינה יכולה להסתדר עם המציאות של העולם שקדם לה, ומכאן נובע התיאור הקשה של השנים שלפני הגאולה, שאותו תיארו לנו חז"ל.

המספר שבע מייצג סדרה שלמה, כמו ימות השבוע ושנות השמיטה. יחידת השנים, שבה יבוא המשיח מתחלקת לשני חצאים שביניהם שנה אחת בינונית. בחציה הראשון - ביטול של המציאות הקודמת. ובחציה השני - שנים טובות, שיתחילו בטוב גשמי גדול, וימשיכו עם התעלות רוחנית והתעוררות של קולות עליונים שישמעו בעולם. גם המלחמות, שתפרוצנה בשנה השביעית והאחרונה מאותה סדרת שנים, מהוות ביטוי של התעלות של עם ישראל. כאשר התהליך של התרוממות העולם יגיע לדרגה גבוהה, מדרגתם הגבוהה של עם ישראל, תבליט את ההבדל והניגוד שיש בין מדרגתם לבין מדרגת העמים. אצל העמים יש נטייה להישאב אל הצד הנמוך והבהמי שבאדם. ניגוד זה יגרום למלחמות, שהן, עם כל הצער על עצם קיומן, ביטוי של כוח ישראל שגדל ומביאות להמשך התהליך של התעלות העולם. לאחר מכן יגיע המשיח.

הרחבות

משמעות 'בר נפלי'

מאן בר נפלי? אמר ליה: משיח. הגמרא הסבירה כינוי זה, שבו כונה המשיח - 'בר נפלי' על פי הפסוק "ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת" (עמוס ט, יא). ופירש המצודת דוד: "רצונו לומר - אחזיר המלוכה לבית דוד אשר נפלה והושפלה בימי הגולה" [שם]. והמשיח הינו משושלת בית דוד. המאירי מבאר את הדגשת נפילת מלכות בית דוד עד עתה בשמו של המשיח: "ומשום כך נקרא משיח 'בר נפלי', כי כל עוד מה שיפול יותר הוא התקרבות הגאולה. וזהו 'נפלה לא תוסף'" (עמוס ה, ב) - כאשר תפול שאי אפשר ליפול עוד - אז יהיה "קום בתולת ישראל" [שם] "פירוש לחמא עניא על הגדה של פסח].

הרב קוק מסביר שרמוז בכינוי זה עניין נוסף - "ועל התואר המשיחי 'בר נפלי' אמר (הרב קוק) שהוא הנולד ומתגלה ונגמר אחר כל הנפלים שקדמו לו של קיצי זמנים... ופרכוסי גאולה, שכולם מכשירים ומכינים במפלאות תמים דעים (חשבונות של הקב"ה) את שכלול ההופעה השלימה הזאת של לידת עם נברא (עם ישראל)" [עולת ראייה ב עמ' תמה, הערת הרצי"ה]. הגאולה אינה מאורע רגעי, אלא היא הולכת ונבנית נדבך על גבי נדבך. וגם אם נדמה לנו בשלבים מסוימים שהיו קשיים וכשלים - הכל היווה מכשיר והכנה לביאת המשיח. על כן זהו השם שבו בחרו חז"ל לכנות את המשיח - בן הנפלים. המשיח בא מכח כל אותם תהליכים שהלכו ונבנו והיו נראים בשעתם ככישלון רגעי - כנפיל.

וכאשר עינו בדברי חכמים, יש לעמוד על דבר זה. בפרק חלק (סנהדרין צו, ב) אמר ליה רב נחמן לרב: 'מי שמיע לך אימת אתי בר נפלי! אמר ליה: מאן בר נפלי? אמר ליה: משיח'. משיח בר נפלי! אין, דכתיב (עמוס ט, יא): ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת. אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן, דור שבן דוד בא בו, תלמידי חכמים מתמעטין, והשאר עיניהם פלות בגיון ואנחה, וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות, עד ש'הראשונה פקודה, השניה ממהרת לבא. תנו רבנן, 'שבוע שכן דוד בא בו, שנה ראשונה מתקנים מקרא זה (עמוס ד, ז): והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמיטיר. שניה, חצי רעב

משלתחין. שלישית, רעב גדול, ומתים אנשים ונשים וטף, חסידים ואנשי מעשה, ותורה משתפכת מלומדיה. ברביעית, שבע ואינו שובע. בחמישית, שבע גדול, ואוכלין ושותין ושמחין, ותורה חוזרת ללומדיה. בששית, קולות. בשביעית, מלחמות. במוצאי שביעית בן דוד בא. אמר רב יוסף: 'הא כמה שביעית היה כן, ולא אתא! אמר אביי: בששית קולות ובשביעית מלחמות לא היה. ועוד, 'כסדרן מי הנה! עד כאן.

הרי אמרו, פי ביאת המשיח, שבו התחדשות הויה, יגרם 'הפסד הויה הראשונה. ולפיכך בשבוע שכן דוד בא, מפני שהוא קרוב אל ההויה החדשה, לכן הוא גורם הפסד הויה הראשונה. עד שנה שלישית, הוא 'תכלית הפסד, וברביעי, שהוא באמצע השבוע, אמר שיהיה שבע ואינו שובע, רוצה לומר, שאין כאן הויה שלמה עד השנה החמישית, שאז יהיה הויה שלמה מכח ההויה החדשה שתהיה בעולם. לכן בחמישית שבע גדול, והשבע הוא שלמות עולם הזה בלבד. ובששית קולות, פאשר הוא קרוב אל הויה החדשה שתהיה בעולם, אז תצא לפעל מה בקולות אשר יהיו. וכל זה מכח התקרבות אל הויה החדשה. ובשביעית מלחמות, פי אז יתחיל כח ישראל מכח ההויה החדשה שתחול בעולם. וכבר ידוע פי כח ישראל הוא מתנגד לכח האמות, ולכן מלחמות בשביעית.

כשעיינו בדברי חכמים, מצאנו תשובה לשאלה זו. שנינו בפרק חלק, אמר לו רב נחמן לרב, 'האם שמעת מתי יבוא בן הנפלים? אמר לו רב, מיהו בן הנפלים? אמר לו רב נחמן, המשיח. אמר לו רב, 'למשיח אתה קורא בן הנפלים?! אמר לו כן, שנאמר: ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת. אמר לו רב, כך אמר רבי יוחנן, דור שבן דוד בא בו, תלמידי חכמים מתמעטים, ושאר העם עיניהם כלות ביגון ואנחה, וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות, בעוד גזירה ראשונה בתוקפה, גזירה שנייה ממהרת לבוא. שנו חכמים, 'מחזור שמיטה של שבע שנים שבן דוד בא בו, בשנה ראשונה יתקיים הפסוק: והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמיטיר, כלומר במקום אחד יהיה רעב ובאחר יהיה שובע. בשנה שנייה רעב בכל מקום. בשנה שלישית רעב גדול, ומתים רבים, אנשים, נשים וטף, חסידים ואנשי מעשה, ותורה משתכחת מלומדיה. ברביעית מעט שובע. בחמישית שובע גדול, ואוכלים ושותים ושמחים, ותורה חוזרת ללומדיה. בשנה שישי, 'קולות שמיח בא. בשביעית מלחמות בין האומות לישראל. ובמוצאי שביעית בן דוד בא. אמר רב יוסף, 'הויה היא כמה מחזורי שמיטה שהיא כעין זה, ולא בא בן דוד! אמר אביי, אבל לא היה מחזור שביעית, בו היו בשישית קולות ובשביעית מלחמות. ועוד לא היה מחזור בו באו הדברים כסדר השנוי למעלה.

במאמר זה אמרו חכמים, כי קודם לביאת המשיח, בה תתחדש הויתם של ישראל, יהיה 'אובדן המציאות הקודמת, ואחר כך תקום ההויה החדשה. לכן בתחילת שבע שנות השמיטה הקרובות לביאת המשיח, מפני קירבתן אל ההויה החדשה הגורמת לאובדן הויה הקודמת, יהיה חסרון, עד השנה השלישית, שבה יהיה 'שיא החסרון. מהשנה הרביעית, שהיא אמצע המחזור, מתחיל השינוי, אבל עדיין אין שלמות, לכן יהיה מעט שובע. בשנה החמישית תהיה השלמות הגשמית של העולם הזה, מכוחה של ההתהוות החדשה, ולכן בשנה זו יהיה שובע גדול. בשנה השישית, כאשר מתקרבת שלמות העולם, יהיו קולות מסוימים. ובשנה השביעית מלחמות, כי אז מתגלה כוחו של עם ישראל מכוח ההויה החדשה. ומכיוון שכוח האומות מתנגד לכוחם של ישראל, תהייה מלחמות. ובמוצאי שביעית בן דוד יבוא.

מי המשיח -
הויה חדשה
לאחר ביטול
ההויה הקודמת

ביאורים

בעולם ככלל וביהדות בפרט מייחסים ערך רב למספרים. אדם שיש לו דברים יקרים ואהובים מקפיד לספור אותם. כשרוצים לבטא שמישהו לא מייחס חשיבות לחברו, רגילים בלשון העם לומר: 'הוא לא סופר אותו'. ביהדות ישנה התייחסות מרובה למספרים. בתורה מצונו מפקדים שבהם מונים את האנשים, מצוות רבות שבהם הספירה מדויקת. כמו כן באירועים רבים בתנ"ך מקפידים לציין את המספר של המשתתפים באותו האירוע. המהר"ל מרבה לעסוק במספרים ובמשמעותם העמוקה. כאן עוסק המהר"ל בביאור שלושה מספרים: שבע, שמונה ועשר.

בית המקדש הוא מקום החיבור שבין השמים לבין הארץ. בו עם ישראל עובדים את הקב"ה והקב"ה משרה את שכינתו עליהם. השירה והנגינה שבו מבטאות את השמחה הגדולה שבעולם הזה בהיותו בשלמותו כאשר החיבור שבינו לבין הבורא שלם. מקומה של השמחה היא כאשר המציאות שלימה, כמו שאנו רואים שאדם שמרגיש שהוא שלם ולא חסר לו דבר הוא שמח יותר. המספר שבע הוא המספר שמבטא את העולם הזה, והוא גם המספר שמבטא ריבוי, וממילא כאשר יש ריבוי ללא חסרונות ישנה שלימות.

לפי זה מקבלים דברי חז"ל מימד נפלא של עומק. הנגינה והשמחה במקום חיבור שמים וארץ מבטאות את השלמות שבעולם הזה וממילא את השמחה שבו, וזה מה שלימדו אותנו חז"ל כשאמרו שכינור של בית המקדש של שבעה נימים.

מדרגת ימות המשיח גבוהה יותר. במדרגה זו מתגלית נקודה עליונה שהיא מעל העולם הזה ומכוחה מתאחדת כל המציאות של העולם הזה. הבורא ברא את העולם הזה מתוך מטרה שיגיע למטרות ומדרגות מסוימות. בכל יום אנו אומרים בקריאת שמע שה' הוא אחד, והוא מאחד את כל המציאות. מדרגה זאת, שבה יתגלה איך כל המציאות מאוחדת בבחינה עליונה המאחדת את הכל, שייכת דווקא לימות המשיח. למה שמעל לטבע. הוא שייך גם למספר שמונה, שמתייחס למדרגה שמעל הטבע. מסיבה זו חז"ל אמרו שהמשיח יבוא דווקא במוצאי השנה השביעית, ובכינורו של משיח יש שמונה נימין.

לאחר מכן, לעתיד לבוא, כאשר עם ישראל יזכו לעלות ולהתרום יותר ולהיות מרוממים לגמרי מהשעבוד לחומריות, הם יגיעו למדרגה המתאימה למספר עשר, המבטא סידרה חדשה של מספרים שאינה קשורה לספירה הקודמת, ולכן הוא מסמל את הקדושה הנבדלת.

הרחבות

• עניינו של משיח

יתאחד הרבוי אשר הוא בעולם הזה על ידי המשיח. העולם הנגלה לעינינו מורכב מחלקים ופרטים רבים, שחלקם אף נראים לנו כסותרים, מנוגדים ואף נלחמים זה בזה. הרב קוק מסביר שכל הניגודיות הנראית עתה הינה זמנית - העולם הולך ומתקדם למציאות שלמה יותר וכך מבאר את דעת רבי אליעזר האומר שמותר לצאת עם חרב בשבת הואיל והיא מהווה תכשיט לנושא אותה. שאלו בגמרא את רבי אליעזר: אם אכן חרב היא תכשיט מדוע לימות המשיח תבוטל ולא יזדקק לה כלל כפי שנאמר - "וכפתו חרבותם לאתים" [ישעיהו ב, ד]? והשיב: "לפי שאינם צריכים" [שבת סג]. לפי פירושו של הרב קוק דברי רבי אליעזר מתארים את התהליך שאותו עוברים אומות העולם: בשלב ראשון כל כוח הקיים בעולם נדרש לפתח את עצמו בצורה שלמה וטובה - "כדי לתמם (להשלם) את כל גוי על פי צביונו (אופיו) המיוחד", ומשום שהדבר מביא לחיכוכים עם אומות אחרות המבטאות כוחות שונים, יש צורך בחרב. "אמנם בימות המשיח לעת אשר תתבשל האנושיות לגמרי אז יסור כח הניגוד משורשו, ושינוי הראוי להימצא בין העמים יעמוד על פי מערכה משטרית כאותה המערכה של האברים הפרטיים של גוף שלם". בגוף, כל האיברים פועלים כיחידה אחת אף על פי שלכל איבר תפקיד מיוחד. אולם, כל אחד בתחמו תורם לכלל האישיות. כך גם הכוחות הלאומיים תורמים ל"הופעת מלכות ה' בתבל. שהיא עיקר המשיחיות ותכליתה - דהיינו, שישוב הניגוד האנושי שהיה לכתחילה... להיות לכח אחד שכולו מקושר זה בזה בחטיבה של אחדות גמורה" [עין איה, שבת ו, מד-מה].

העולם הזה
בשלמותו הוא
במדרגת השבע

ובמוצאי שביעית בן דוד בא. יש לך להתבונן, כי אין ראוי למשיח רק המספר שהוא אחר השבעה, וזהו מדרגת המשיח למי שידע מדרגתו של משיח ומעלתו העליונה. כי מדרגת עולם הזה מדרגתו מספר שבעה בלבד, מפני כי מדרגת המשיח על עולם הזה, ועולם הזה הוא מייסד על ז'. ובמסכת ערכין (יג, ב): כנור של מקדש של ז' נימין, שנאמר (תהלים טו, יא): שבע שמחות, אל תקרי שבע, אלא שבע. ולימות המשיח של שמונה נימין, דקתיב (תהלים יב, א): למנצח על השמינית. ולעולם הבא עשרה נימין, שנאמר (תהלים צב, ד): עלי עשור ועלי נבל, ואומר (תהלים לג, ב): הודו לה' בכנור בנבל עשור וגו'. ולעולם הבא, אדי דנפיש נימין דידיה נפיש קליה כנבל, קרי ליה נבל, עד כאן. ופרשנו זה למעלה, כי עולם הזה שלמותו ומעלתו שיש בו רבוי שלם בלא חסרון. ולכך ראוי שיהיה הכנור, שהוא השמחה והשבח אל השם יתברך, כפי השלמות אשר הוא בעולם. כי השלמות בעולם הוא רבוי שהוא בעולם. ומספר שבעה תמוצא בכל מקום על הרבוי, כמו: בדרך אחת יצאו ובשבעה דרכים ינוסו (דברים כח, ז), כי שבע יפול צדיק וקם (משלי כד, טו), וכן הרבה. ולכך היה הכנור במקדש של שבעה נימין, שהשמחה של עולם הזה, דהיינו מפני השלמות שיש בו הרבוי, וזהו שלמותו. ולפיכך הכנור, שהוא השמחה המורה על השלמות, יהיה מן שבעה נימין.

אבל לימות המשיח הוא מדרגה יותר על זה. כי לימות המשיח יתאחד הרבוי אשר הוא בעולם הזה על ידי המשיח, ולכך הכנור הוא של שמונה. כי השמיני הוא נגד האחדות אשר הוא לאלו השבעה, אשר יש בהם הרבוי, ולכך הכנור הוא של שמונה נימין. ולעולם הבא, שיהיה הסתלקות הגשמי, ויהיה העולם קדוש ונבדל מן הגשמי, ולכך יהיה לכנור עשרה נימין. כי העשירי הוא קדוש, מורה על מדרגה נבדלת לגמרי, לכך יהיה לכנור לעולם הבא עשרה נימין.

המשיח במדרגת
השמונה, ועולם
הבא במדרגת
העשר

ובמוצאי שביעית יבוא בן דוד. עליך להתבונן ולדעת, כי אין ראוי למשיח שיבוא אלא לאחר שבע, כי מדרגת המשיח מעל השבע, למי שידע את מעלתו הגבוהה של המשיח. העולם הזה במדרגת המספר שבע, ומפני שמעלת המשיח מעל העולם הזה, לכן מדרגתו מעל למספר שבע. אמרו חכמים במסכת ערכין, כינור של בית המקדש של שבעה¹ מיתרים, שנאמר: שובע שמחות, אל תקרי שובע אלא שבע. כינור של ימות המשיח של שמונה מיתרים, שנאמר: למנצח על השמינית. ושל העולם הבא של עשרה מיתרים, שנאמר: עלי עשור ועלי נבל, ועוד נאמר: הודו לה' בכינור בנבל עשור וכו'. וכינור של העולם הבא נקרא נבל, מפני שמרובים מיתריו, הוא משמיע קול כנבל. בארנו ענין זה בפרק יט. שלמות העולם הזה, שיש בו ריבוי שלם ללא חסרון, לכן ראוי שהכינור, המביע את השמחה והשבח לה' יתברך, מותאם לשלמותו של העולם. השלמות היא כפי הריבוי בעולם. הריבוי בעולם הזה מבטא במספר שבע, כמו שנאמר: בדרך אחד יצאו אליו ובשבעה דרכים ינוסו לפניך, וכן נאמר: כי שבע יפול צדיק וקם, וכן עוד פסוקים רבים. לכן הכינור שהיה במקדש של שבעה מיתרים, דהיינו שמחה המביעה את השלמות, והשלמות היא הריבוי שקיים בעולם, על כן הכינור, שהוא כלי המבטא את השמחה, ראוי שיהיה בעל שבעה מיתרים.

ימות המשיח הם במעלה גבוהה יותר מאשר שלמות העולם הזה, כי בימות המשיח הריבוי יתאחד לדבר אחד על ידי המשיח. המספר שמונה הוא האחדות של הרבוי שבמספר שבע. על כן הכינור של ימות המשיח יהיה של שמונה מיתרים. לעולם הבא, שיהיה עולם רוחני, עולם קדוש, הנבדל מהגשמי, יהיו בכינור עשרה מיתרים, כי המספר עשר מלמד על קדושה ועל נבדלות מהחומר, לכן בכינור יהיו עשרה מיתרים.

ביאורים

כסיומו של התהליך הארוך שעובר העולם, לקראת ביאתו של המשיח, בשנה השביעית מגיעות המלחמות.

במבט חיצוני אין הבדל מהותי בין הגויים לבין עם ישראל. כולם נולדים, אוכלים ושותים, גדלים לומדים ועובדים, מתחתנים ובסוף מתים... אולם האמת היא שישנו פער מהותי בין ישראל לבין אומות העולם. בעוד אומות העולם מוגבלים לעולם הגשמי, ופעולתם כוללות לימוד ועשייה בתוך העולם הזה וגבולותיו, מדרגתם של עם ישראל גבוהה ומרוממת מעליו. על אף היותם בעולם הגשמי, יש להם קישור עם האלוהי העליון שמעל לגבולות העולם הזה. ימות המשיח הם הזמן שבו הטבע כולו משועבד לעולם הרוחני ומונהג על ידו. אז עם ישראל מתגלה בהופעתו המושלמת, ואין מי שמתנגד אליו.

המהר"ל מסביר שאומות העולם המשועבדות לעולם הזה מופיעות דווקא במספר של עולם הטבע, הכולל את מספר ימי בריאת העולם, שבע. בשבעת ימי חג הסוכות מקריבים פרים כנגד כל האומות ומגיעים למספר **שבעים**, ואילו ביום שאחריו, היום השמיני, מקריבים פר אחד כנגד עם ישראל. אצל אומות העולם אין מדרגה המאחדת את הכל וכוללת הכל כמו אצל ישראל. לפיכך מובן, שכאשר אורו של עם ישראל עומד להתגלות בשנה השביעית, ינסו אומות העולם החשים בכך להתנגד. אי לכך, בשביעית יהיו מלחמות, עד שתגיע השנה השמינית שבה בן דוד יבוא, ומכוח המדרגה העליונה שתהיה אז, יתרבו הכוחות העליונים שבאדם - השכל, הדעת והחכמה.

הרחבות

• מדוע ייסורים קודמים לגאולה

בשביעית מלחמות. בפרשת בהר מפרטת התורה את האופנים, שבהם אדם שמכר את ביתו מתוך שהעני יכול להשיב את הבית אליו [ויקרא כה, כה-כח]. **רבי חיים בן עטר** בעל ה'אור החיים' דורש את פסוקים אלה על הליך הגלות והגאולה: האיש המוכר מאחוזתו מחמת העוני הינו הקב"ה. כשהעולם נוטה מדרך הטוב ומעבודת ה' ומוכן פחות לקבלת השכינה, ממילא שמו של הקב"ה פחות מתגלה בעולם: "ומכר מאחוזתו" [פסוק כה] - מחריב הקב"ה את בית המקדש, וכך מפרש את הפסוקים על זו הדרך. בהמשך הפסוקים נאמר: "וחי שב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו, ושב לאחוזתו" [פסוק כז]. ומסביר רבי חיים בן עטר שבשעה שהשדה שב לבעליו עושים חשבון כדי לוודא שהחוב נפרע בשלמות, ומה שעדיין לא כיפרה הגלות באורכה מתכפר לעם ישראל על ידי יסורים קשים - "וכמו כן יעשה אדון העולם כשיתקרב זמן הגאולה, והוא מאמרם ז"ל שיהיו חבלי משיח (יסורים קשים כהכנה לגאולה) [סנהדרין צח.], ובזה - "ושב לאחוזתו", תשוב השכינה להתגלות בעולם בצורה בהירה וגדולה וישובו ישראל למעמדם" [אור החיים, ויקרא שם]. כך מתיישבת באופן אחר השאלה בה פתח המהר"ל את הפרק - השפלות הגדולה סמוך לגאולה נצרכת כדי למחוק את עוונותיהם של ישראל שנותרו ובכך לאפשר את הגעת הגאולה.

ומפני זה אָמַר כִּי בְּשִׁבְעֵיַת מִלְחָמוֹת¹, כִּי הַשְּׁבִיעִי הוּא קְרוֹב אֶל הַשְּׁמִינִי, שְׁבוּ יְהִי הַתְּחִלַּת הַזֵּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל. פי התחלת השמיני מיוחד דוקא לישראל, כמו שהתבאר. **וְדָבָר זֶה יְדוּעַ מִמָּה שֶׁהָיוּ מִקְרִיבִים בְּשִׁבְעַת יְמֵי סִכּוֹת, שֶׁהָיוּ מִקְרִיבִין שְׁבַעִים פְּרִים כְּנֶגֶד הָאֲמוֹת** (סוכה נה, ב), **כִּי אֵין בְּאֲמוֹת אַחְדוֹת רַק רַבּוּי. לִכֶּךָ בָּהֶם הַקְּרִיבַת עַ' פְּרִים בְּז' יְמֵי סִכּוֹת, כִּי שְׁבַעַה וְשְׁבַעִים דּוֹמִים וְשׁוּיִם.** ומזה תדע כי האמות יש להם עולם הזה שֶׁנִּבְרָא בְּז' יְמֵי בְּרֵאשִׁית.² וְאַחַר הַשְּׁבַעַה מִקְרִיבִין פֶּר אֶחָד (במדבר כט, לו), נֶגֶד הָאֲמָה הַיִּשְׂרָאֵלִית הַיְחִידָה (סוכה נה, ב). **וְאָמַר בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית בֶּן דָּוִד בָּא, וְדָבָר זֶה מִבְּאֵר, כִּי כָל עֲנֵן הַמְּשִׁיחַ בְּמַעְלָה אֶלְקִית יִתְּרָה עַל הַטָּבַע.**³ ומזה יתרבה השכל והדעת והחכמה, כל הדברים הבלתי טבעיים, והם מה שאחר הטבע.

האומות במדרגת השבע, וישראל בשמונה

מסיבה זו אמרו, בשביעית מלחמות. השביעי סמוך לשמיני, וזאתחילת השמיני מתחילה הוויה חדשה לישראל, כמו שבארנו, שהשבע שייך לעולם הגשמי והשמונה שייך לעולם הרוחני, לכן השמונה שייך לישראל. דבר זה מתברר ממה שהיו מקריבים בחג הסוכות שבעים פרים, כנגד שבעים אומות העולם, כי באומות אין אחדות אלא רבוי פרטים. לכן כנגד האומות היו מקריבים שבעים פרים בשבעת ימי חג, כי השבע והשבעים דומים זה לזה, ושניהם מבטאים את הריבוי. לכן העולם הזה, שהוא עולם שנברא בשבעת ימי בראשית, שייך לאומות העולם.² ביום השמיני, לאחר שבעת ימי החג, מקריבים פר אחד, כנגד האומה היחידה, האומה הישראלית. על זה אמרו חכמים, במוצאי שביעית בן דוד בא, כי מעלת המשיח מעל עולם הטבע.³ לכן בימות המשיח יתרבו השכל, הדעת והחכמה, כי אלו דברים בלתי טבעיים, מעל עולם הטבע.

ביאורים

לא פעם אנו עוסקים בשאלה מה יהיה בימות המשיח ובעולם הבא. בעצם העיסוק בדבר זה ישנה חשיבות מרובה. הוא מחנך אותנו לרומם את המבט שלנו על העולם הזה, ולתת לו את מקומו הנכון, ומאפשר לנו לגעת קצת ביעוד שלנו ובמקום אליו אנו אמורים להגיע. חז"ל לימדו אותנו שהעולם הזה דומה לפרוודור שדרכו נכנסים לטרקלין גדול. מכוח ההכנות שהאדם עושה בפרוודור, הוא יכול להגיע אחר כך אל הטרקלין. כדי להבין היטב את מקומו בעולם, את היחס הנכון אליו, ועד כמה המדרגה שאנו מגיעים אליה מרוממת וגבוהה מהמקום שבו אנו נמצאים ואתו אנו מכירים כיום, חשוב לעסוק באופן נכון במה שצופן העתיד.

הבעייתיות שיש בעיסוק זה היא שאנו חיים בעולם חומרי, ומכיוון שכך קשה לנו לקלוט דיבורים על מציאות רוחנית שמאוד רחוקה מאיתנו. המהר"ל עוסק כאן בדברי חז"ל על מקום שנקרא 'גוף', שבו כביכול נמצאות הנשמות לפני ירידתן לעולם הזה. לפני ביאת המשיח, על כל הנשמות שבאותו גוף לרדת לעולם הזה ורק אז יוכל המשיח להגיע. הוא מלמד אותנו שצריך להעמיק בדברי חז"ל הללו ולהבין עד כמה המציאות של ימות המשיח עליונה ורוחנית. בעולם הזה גם הנשמות של בעלי מעלה רוחנית גבוהה שאנו מכירים, יש להן קשר מסוים לגוף, ומי שזכה קשור לצדדים העליונים שבו, לעומת זאת בימות המשיח הנשמות יהיו פרושות ובלתי תלויות בגוף, ויזכו למעלה עליונה.

הרחבות

• מהו גוף

נקרא המקום שִׁבְאוּ מְשֵׁם גּוּף. המהר"ל מסביר ש'נשמות שבגוף' היינו, מקום משם יורדות הנשמות קודם ביאת המשיח, ונקרא כן בגלל שיוך הנשמה לגוף לפני ימות המשיח. הרב דסלר מסביר מדוע מקום זה קרוי 'גוף': "לפי השגות העולם הגשמי (מונחי הדיבור הרגילים) המושג 'גוף' פירושו - עצם גשמי ממשי ולא יותר מזה, אבל במבט הרוחני קוראים 'גוף' לכל מה שמסתיר על הרוחניות הטהורה" כל מציאות שטומנת בקרבה כוח רוחני קרויה 'גוף': "הרי גם במלאכים אמרו חז"ל "נפשם וגופן מן השמים" [ספרי, האזינו שו] וידוע שאין להם גוף גשמי כלל! אלא הכוונה שיש במהותם נקודות הסתר, שיש בהם חסרון, והם תאבים למלא אותו, היינו שיש בהם 'הרצון לקבל', 'והרצון לקבל' נקרא 'גוף' בכל מקום מבחינת עין של מעלה (ביחס לשלמות האלוהית). גם עיקר מהותו של גוף האדם הוא 'הרצון לקבל' שלו וכשאמרו חז"ל "נפשו מן השמים וגופו מן הארץ" [שם]. פירושו, שרצונו של האדם לקבל דברים גשמיים, "ומלאכים גופם מן השמים" היינו שרצונם לקבל דברים רוחניים". כך מסביר הרב דסלר גם את המונח 'גוף' אצלנו: "גם 'האוצר' ששם נתונות הנשמות טרם ירידתן לעולם נקרא 'גוף', דהיינו - בחינה בהסתר, כי בחינת הזמן המגביל את הנשמות והמחלק את ירידתן לעולם הזה בסדר מוקדם ומאוחר לפי צרכי הדורות היא הסתר לצורך הבחירה, ועל כן נקרא 'גוף' בפי חז"ל" [מכתב מאליהו ד עמ' 153] ירידת הנשמות לעולם נעשית על פי חשבונות אלוהיים נסתרים ועל תוכן פנימי זה רומז המושג 'נשמות שבגוף'.

וּבְפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יבמות סב, א), אִין בֵּן דָּוִד בָּא עַד שְׁיִכְלוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבַּגּוּף, שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה נז, טז): כִּי רוּחַ מְלַפְנֵי יַעֲטֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עֹשִׂיתִי, עַד כָּאן. וּבְאוּר עֲנִין זֶה, כִּי הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵם קִדְּם יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ, נִקְרָא 'הַמְּקוֹם שֶׁבָּאוּ מִשָּׁם גּוּף', כִּי קִדְּם יְמֵי הַמְּשִׁיחַ יֵשׁ לְנְשָׁמוֹת הַצְּרוּף אֶל הַגּוּף, אֲבָל לִיְמוֹת הַמְּשִׁיחַ לֹא יִהְיוּ הַנְּשָׁמוֹת מְטַבְּעוֹת בַּגּוּף, אֲבָל יִהְיוּ נִבְדָּלִים מִן הַגּוּף. וּלְפִיכֵךְ אָמְרוּ אִין בֵּן דָּוִד בָּא עַד שְׁיִכְלוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת מִן הַגּוּף, שֶׁאֵז יִהְיוּ הַנְּשָׁמוֹת בָּאוֹת לְעוֹלָם נִבְדָּלִים. וְעוֹד, שֶׁהַנְּשָׁמוֹת אֲשֶׁר בָּאִים לְעוֹלָם הַזֶּה, הַמְּדַרְגָּה הַזֹּאת נִקְרָאת גּוּף, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּדַרְגָּה הַזֹּאת הִיא גּוּף, הַמְּקוֹם אֲשֶׁר רָאוּ לְנְשָׁמוֹת אֲשֶׁר הֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּלֹא תוֹסְפוֹת וּבְלֹא חֲסֻרוֹן. אֲבָל לִיְמוֹת הַמְּשִׁיחַ, יְבוֹאוּ הַנְּשָׁמוֹת מִמְּדַרְגָּה יוֹתֵר עֲלִיוֹנָה, וְאִין זֶה גּוּף, הַמְּדַרְגָּה אֲשֶׁר הִיא רְאוּיָה לְעוֹלָם הַזֶּה.

הנשמות של ימות המשיח יהיו במעלה גבוהה יותר מהנשמות של העולם הזה

אמרו בפרק הבא על יבמות, אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שנאמר: כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי. ביאור דבריהם, איש מקום ושמו גוף, ששם נמצאות הנשמות היורדות לעולם קודם ימות המשיח, כי קודם ימות המשיח יש לנשמות התחברות עם הגוף. אבל בימות המשיח לא יהיו הנשמות מחוברות לגוף גשמי, לכן אמרו אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, כי בימות המשיח באות הנשמות ממקום גבוה יותר. ועוד הסבר, הנשמות היורדות לעולם הזה² הן במדרגה הנקראת גוף, כי בעולם הזה הגוף³ תואם למעלת הנשמה לא פחות ממעלתה ולא יותר ממעלתה. אבל לימות המשיח יבואו נשמות ממקום גבוה יותר מאשר הנשמות המתאימות לגוף, כי הגוף מתאים לרמת העולם הזה ולא לרמת העולם בימות המשיח.

ביאורים

בדרך כלל כשרוצים ליצור שושלת של מלכות, בוחרים את המובחרים והמשובחים שבכולם, את המשפחות היותר מיוחסות ושייכות לעם. דבר זה נכון במיוחד כשבונים שושלת שמהווה 'ציר מרכזי' של מלוכה בעם ישראל. תפקידה של שושלת זו היא להביא את העולם כולו למצב חדש ולמדרגה רוחנית עליונה וגבוהה. ממילא כאשר נבנית שושלת מלכות בית דוד, לכאורה המתאים ביותר הוא לבחור שהיא תהיה מורכבת מהאנשים המיוחסים והגדולים בעם ישראל. והנה כשמתבוננים ביסודות השושלת, מגלים שיחד עם זה שהיא בנויה מגזעים מכובדים וטובים של שבט יהודה שזכה למלכות, מעורבים בה גם גרים ש'הסתפחו' לעם ישראל: דוד הוא מצאצאה של רות המואביה ונכדו, רחבעם, שממנו השתלשלה הלאה מלכות בית דוד, הוא בנה של נעמה העמונית שהייתה אשתו של שלמה. הדבר קשה במיוחד לאור העובדה שנשים אלו באו מעמים כה רחוקים מעם ישראל שאסור לבניהם להתחתן עם בנות ישראל, עד כדי כך שחז"ל אף מספרים לנו שהיו ערעורים על נישואים אלו, ויש שסברו שאסור להתחתן אפילו עם בנות של עמון ומואב. הדבר לכאורה, אינו מובן, מדוע בחר הבורא לייסד שושלת זו דווקא ממקומות כה רחוקים?

המהר"ל הדגיש שמדרגת ימות המשיח היא מדרגה אחרת. מדרגה שכולה רוחנית עד כדי כך שלנשמות של ימים אלו אין נגיעה בחומר. מי שעומד במרכז התקופה הזאת הוא מלך המשיח, ולכן כדי ליצור מדרגה רוחנית, צריך שהמשיח יהיה מורכב ממשוהו חדש לגמרי, שאינו שייך למציאות הקודמת. לכן יחד עם העובדה שמלך המשיח בא משושלת המיוחסת לשבט המלוכה, שבט יהודה, בכל זאת קיים בתוכה מרכיב חשוב שהגיע מבחוץ, דהיינו, נשים שהגיעו מעמים רחוקים, התגיירו והסתפחו לעם היהודי.

הרחבות

• בין ישראל לעמים

פי אם על ידי האמות. ייחודו של עם ישראל הוא בהיותו אומה אלוהית - עם ה'. גם לשאר האומות ישנו ייעוד: לפתח ולקדם את העולם לפי כישרונם, ויתכן שאומה תהיה בעלת כישרון גדול יותר מעם ישראל כפי שכותב הרב קוק: "יש עמים רבים שלהם כשרון מיוחד יותר גדול ממה שנמצא הכשרון ההוא בישראל, אבל ישראל בתור התמצית של האנושיות כולה, מקבצים בקרבם את סגולות כל העמים כולם והן מתאחדות בתוכם בצורה אידיאלית קדושה, באחדות נישאה" [אורות, עמוד קכט] כמו שבאדם קיימים כל הכישרונות שבכל בעלי החיים, גם אם האריה גיבור יותר והנמלה חרוצה יותר וכדומה, יתרונו של האדם הוא בכך שכישרונות אלה קיימים בו בצורה אנושית. כך בישראל נמצאים כל הכישרונות של הגויים, אך עם אופי ישראלי - קדוש.

קיים הבדל נוסף בין ישראל לבין האומות: בעוד שבישראל ישנו ייעוד לכל פרט ופרט גם בפני עצמו, לאומות העולם ישנו ייעוד ציבורי בלבד: "כי האומות... שלא הוכשרו לסדר אורחות החיים הפרטיים שלהם על פי ארצות הקדושה וסדרי הצדק האמיתי, אין לכל איש פרטי שבהם ערך מיוחד לעצמו במטרת החיים. אמנם המטרה הכללית, הפעולה לטובה בהגדלת הטוב, תצא מכלל האומה... אמנם עם ה' אלה התנשאו למדה זו, שהם "ככוכבי השמים" [בראשית כב, יז] ש"לכולם בשם יקרא" [תהילים קמו, ד]... הם הוכנו בכחות רוחניים נשגבים כאלה שיש בכחם לסדר סדרי חיים קדושים גם בחיי הפרט" [עין איה, שבת א, א, כ].

ומזה תבין הטעם שהמלך המשיח יהיה נולד מאמה אחרת, שהרי דוד ממואביה ונשלמה מעמונית. שפאשר השם יתברך רוצה להוציא הויה חדשה, אל זה צריך הרפכה מן נטיעה אחרת שאינו מן הראשונה. שאם היה זה הנטיעה הראשונה, אין כאן דבר חדש. ולפיכך פאשר השם יתברך רצה להביא זרע המשיח לעולם, היה צריך לעשות הרפכה ונטיעה חדשה. והינו דאמרינו בפרק הבא על יבמותו (בבמות סג, א): ונברכו בך כל משפחות האדמה (בראשית יב, ג), אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם: שתי ברכות טובות יש לי להברוך ממך, רות המואביה ונעמה העמונית, עד כאן. ובאור ענין זה כמו שאמרנו למעלה, כי אלו דוקא נקראו שתי ברכות טובות, אף על גב דכמה וכמה גרים טובים נתגירו בישראל, לא חשיב רק אלו שתי ברכות טובות. שאלו ב' ברכות נברכו להוציא פרי חדש בישראל, אשר לא היה קדם. ותבין מאד איך היו אלו ב' ברכות סבה להוציא פרי חדש, וזה כי לא היה ראוי שיבוא ענין חדש והויה חדשה לעולם כי אם על ידי האמות. וכל אשר יתברך חוק מישראל, ראוי שיהיה ממנו הויה חדשה. ולכך ההויה החדשה באה מן עמון ומואב, שלא תמצא שום אמה יותר רחוקה מישראל מן עמון ומואב, שנצטוו עליהם (דברים כג, ד): לא יבואו בקהל לעולם, שלא תמצא דבר זה בשום אמה כלל. ומהם ראוי שיהיה נולד המשיח, שהיה הויה חדשה, וכל זה מפני התחדשות הויה החדשה.

בארנו שכל הויה חדשה מצריכה איבוד ההויה הקודמת, לפיכך מקור המשיח צריך להיות לא רק מישראל, אלא גם מאומה אחרת, כדוד המלך שבא מרות המואביה, ורחבעם בן שלמה שבא מנעמה העמונית, והם שרשו של משיח. הסבר הדבר, כאשר רוצה הקב"ה ליצור הויה חדשה, צריך להוציא אותה ממקור אחר שאינו המקור הראשון, שאם ההויה החדשה תהיה מאותו מקור, אין כאן הויה חדשה. לכן כאשר רוצה הקב"ה להביא את זרע המשיח לעולם, הוא מרכיב הרכבה חדשה. דבר זה אמרו חכמים במסכת יבמות על הפסוק: ונברכו בך כל משפחות האדמה, אמר הקב"ה לאברהם, שתי ברכות טובות יש לי להברוך בך, רות המואביה ונעמה העמונית. פירוש הענין כמו שבארנו, שתי אלו גורמות להויה החדשה של המשיח, אף שהיו עוד גרים טובים שהתגיירו, רק שתי אלו נקראו ברכות טובות, כי מהן יצא פרי חדש שלא היה קודם בעם ישראל. הבן, שדווקא משתי אלו ניתן להוציא הויה חדשה, כי הויה חדשה יכולה להיווצר רק כאשר יש יסוד חדש הבא מהאומות. מי שרחוק יותר מעם ישראל, ראוי שממנו תצא ההויה החדשה. לכן ההויה החדשה צריכה לבוא מהאומות עמון ומואב, שהן האומות הרחוקות ביותר מעם ישראל, ונצטוו ישראל להרחיקן לעולם, כמו שנאמר: לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם. הרחקה כזו לא נאמרה ביחס לשום אומה אחרת, ומפאת מרחקם מישראל הם הראויים ביותר ליצור את ההויה החדשה בישראל.

מקור המשיח גם מעמון ומואב כדי שתיווצר הויה חדשה